

Nr 288.

Av herrar **Almkvist** och **Granström**, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitals-
byggnader.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 165 förelades 1928 års riksdag bl. a. förslag om uppförande av byggnader för en hospitalsanläggning å Backen i Umeå socken av Västerbottens län, vilken plats av medicinalstyrelsen ansetts lämpligare än andra föreslagna platser, bland vilka märktes ett område invid Vännäs köping. Statsutskottet, som i sitt utlåtande nr 170 yttrade sig över propositionen, hade före avlämnandet av detsamma besökt nämnda område för att taga närmare kännedom om dess beskaffenhet och planläggningen av hospitalet därstädes. Härvid kom utskottet till den uppfattningen, att den för hospitalsbygget avsedda platsen måste ur olika synpunkter anses vara olämplig och anförde bl. a. följande: »Vad sålunda angår grundförhållandena, har markgrunden, särskilt i betraktande av storleken av de byggnadskomplex, som ifrågasatts till uppförande, syns mindre god och kunna befaras medföra stora kostnader för grundläggningsarbeten. Ej heller torde det vara uteslutet, att å området grundsättningar kunna uppstå efter byggnadernas uppförande. I allt fall har utskottet icke kunnat av tillgängliga handlingar känna sig övertygat om, att grundförhållandena äro sådana, att det utan ytterligare undersökning kan anses rådligt tillstyrka förläggandet av hospitalet till platsen i fråga

Vegetationen å byggnadsområdet synes ock utskottet synnerligen klen. Trädbeståndet å området utgöres i huvudsak av tallskog, vilken emellertid med hänsyn till jordens beskaffenhet besitter ringa växtkraft. Visserligen finnas tillräckliga områden i närheten av själva byggnadsområdet, som kunna tjäna till arbetsfält, men dessa äro till större delen lågt belägna, och jorden därstädes torde vara delvis mindre lämplig för trädgårdsbruk.

Redan av dessa skäl har utskottet ansett stora betänkligheter möta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande platsen för förläggningen av hospitalet i fråga.

Härtill kommer ytterligare den omständigheten, att, enligt vad av propositionen framgår, det för hospitalets förläggning avsedda området, vilket är av ecklesiastik natur, skulle ställas till statsverkets förfogande mot erläggande av en årlig avgäld, vilkens utgörande skulle komma på Umeå landskommun. Utskottet har icke kunnat undgå att ställa sig mycket tveksamt mot en dylik anordning. Enligt utskottets mening bör det anses så-

som oeftergivligt, att statsverket tillförsäkras full äganderätt till mark, varå så stora kostnader nedläggas, som i det ifrågavarandet fallet ifrågasättes.»

Av dessa skäl fann utskottet, att ett uppskov med frågans avgörande vore ofrånkomligt och att en förnyad utredning var påkallad. Vid denna utredning borde uppmärksamheten ägnas åt områden vid älvdalen mellan Backen och Vännäs. Utredningen borde slutföras inom sådan tid, att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas 1929 års riksdag, varjämte arbetena borde bedrivas så, att någon nämnvärd tidsspilla med hospitalets färdigställande icke måtte uppkomma.

I följd härav hemställde utskottet, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition i vad densamma avsåg beslut om uppförande av ett hospital å vissa ecklesiastika boställen i Umeå socken. Detta blev ock riksdagens beslut.

På grund av det sålunda av riksdagen fattade beslutet anbefalldes Kungl. Maj:t genom nådiga brev den 2 och 22 juni 1928 medicinalstyrelsen att verkställa de av riksdagen begärda undersökningarna vid älvdalen mellan Backen och Vännäs, och i nådigt brev den 23 juli utvidgade Kungl. Maj:t medicinalstyrelsens uppdrag till att även omfatta undersökning av ett av Degerfors kommun erbjudet område i närheten av Vindelns station.

Sedan de sålunda anbefallda undersökningarna av medicinalstyrelsen med biträde av tillkallade sakkunniga verkstälts, avgav styrelsen till Kungl. Maj:t sitt utlåtande och förslag i ärendet samt stannade därvid vid sitt ursprungliga förslag. Styrelsen förordade sålunda området vid Backen såsom den lämpligaste platsen för hospitalet i Västerbotten. Detta förslag har nu också förelagts årets riksdag i Kungl. Maj:ts proposition nr 220.

För vår del kunna vi icke biträda det sålunda ånyo framlagda förslaget.

Vid granskning av föreliggande handlingar, i första hand medicinalstyrelsens utlåtande till Kungl. Maj:t, kan man ej undgå att finna, att statsutskottets och riksdagens farhågor beträffande en förläggning av hospitalet till Backen icke varit obefogade. Tvärt om blir intrycket av platsens olämplighet förstärkt. Särskilt gäller detta markbeskaffenheten. Överjägmästarens yttrande angående skogsbeståndet t. ex. utgör ej annat än ett understrykande av utskottets uppfattning, »att vegetationen är synnerligen klen» och att skogen »med hänsyn till jordens beskaffenhet besitter ringa växtkraft». De sakkunnigas, hrr Lidén och Ohlsson, yttrande angående byggnadsgrunden och deras oupphörligt återkommande anvisningar om grundförstärkningar, i många fall olika förstärkningsförfarande under samma byggnad, och i något fall 4 m. djup grävning under byggnadsgrunden äro värtaliga bevis för att grundförhållandena äro otillfredsställande och att kostnaderna för grunden till de olika byggnaderna i följd därav komma att bli avsevärt större än de behöfde bli under gynnsammare förhållanden.

Förslaget att lösa en del av dräneringsfrågan genom anordnandet av vertikala brunnar bevisar icke blott, att området är mindre torrlänt, utan även att det är svårt att dränera.

Vid de ytterligare undersökningar, som blivit verkställda, har det emellertid visat sig, att de ifrågasatta områdena vid Vännäs och de övriga vid Umeälvens dalgång belägna platserna varit ännu mindre lämpliga för hospitalet än Backen. På grund därav har såväl medicinalstyrelsen som Kungl. Maj:t vid jämförelse mellan nu nämnda platser funnit Backen vara att föredraga såsom förläggningssort.

Emellertid har, såsom redan nämnts och såsom framgår av medicinalstyrelsens yttrande, även ett av Degerfors kommun erbjudet område invid Vindeln varit föremål för undersökningar. Även om dessa ej fått samma omfattning som undersökningarna på området vid Backen, giva de dock vid handen, att området vid Vindeln har åtskilliga företräden framför samtliga andra ifrågasatta och alltså även framför Backen.

Medicinalstyrelsen yttrar sålunda, »att dess (Vindelområdets) storlek är fullt tillräcklig, att det är högt och sunt beläget med gott vindskydd, framförallt mot norr, att naturen däromkring är storslaget vacker, att skogsvegetationen å området är riklig, att terrängen i stor utsträckning är plan, markgrunden torr, av jämförelsevis god bärighetsförmåga, erbjudande lätt arbete vid utgrävning för grunder och ledningar, att stickspår från järnväg är mycket lätt att anordna, att inga svårigheter föreligga för spillvattnets avledning och att elektrisk energi synes kunna erhållas till rimligt pris.»

Innan medicinalstyrelsen, trots dessa mycket gynnsamma uttalanden, likväl förordar Backen, har styrelsen givetvis också vissa anmärkningar att göra mot området vid Vindeln.

Medicinalstyrelsen yttrar bl. a.:

»Men i andra avseenden är området att anse som mindre lämpligt. Först må framhållas, att dess läge är synnerligen ensligt och livlöst. Hospitalet kommer att ligga en dryg kilometer från yttersta ändan av det långsträckta municipalsamhället, så gott som den enda bebyggelsen i trakten. Mot landsvägen, som är ganska sparsamt trafikerad, stänger ett stort skogsbälte. De kommitterade anföra själva, att det torde vara svårt att kunna uppsöka en mera fridfull och från störande inflytelser mera fri plats, men ostördheten är här stegrad till dyster ödslighet, ägnad att öka det intryck av isolering och enformighet, som sjukhusvistelsen i och för sig medför. Och dock föreligger här ett störande moment av ganska menlig art, i det att järnvägen går fram i omedelbar närhet av byggnadsplatsen och skär tvärs igenom det odlade fält, där patienterna komma att bli sysselsatta i arbete. Olägenheterna härav hava ovan berörts. Hospitalets förseende med vatten synes erbjuda icke oväsentliga svårigheter. Ett accepterande av kommunens erbjudande i avseende härå anser styrelsen icke tillrådligt.

Grundläggningen, som bleve underlättad av markens beskaffenhet, skulle å andra sidan fördyras, därigenom att grus, singel och delvis också mursand finge tagas utom området.

Att hospitalets uppförande och drift på grund av långa järnvägstransporter skulle komma att ställa sig relativt dyrbara på denna plats, torde vara otvivelaktigt.»

Slutligen har styrelsen även beträffande detta område åberopat fördelarna av hospitalets förläggning till närheten av en större stad.

Därjämte har styrelsen påpekat möjligheten av att de forsar, som älven bildar i kröken omkring området, framdeles kunna komma att utbyggas för tillgodoseende av vattenkraften, samt att en dylik kraftanläggning kunde komma att inkränka på hospitalsområdet och, åtminstone under byggnadstiden, medföra olägenheter för hospitalet.

Då Kungl. Maj:t i den föreliggande propositionen anslutit sig till medicinalstyrelsens förslag och följaktligen i huvudsak även godtagit styrelsens motivering, tillåta vi oss att något närmare belysa de framförda anmärkningarna.

Avståndet från municipalsamhällets gräns från den plats, där byggnaderna komme att förläggas, är visserligen ungefär en km., men så gott som hela sträckan mellan denna gräns och hospitalsområdet är bebyggd och bebygges alltjämt ytterligare. Redan nu ligga också flera gårdar i det ifrågasatta hospitalsområdets omedelbara närhet. Skulle hospitalet få sin förläggning på detta område, bleve bebyggelsen omkring ännu livligare, då affärsmän och hantverkare m. fl. skulle finna det förmånligt att slå sig ned så nära hospitalet som möjligt. Då dessutom på själva området för hospitalets räkning uppföras omkring 25 byggnader, av vilka många erhålla ansevärd dimensioner och till stor del befolkas av personalen och dess familjer, måste talet om livlöshet och dyster ödslighet anses obefogat och icke med verkliga förhållandet överensstämmande. Hospitalets byggnader och särskilt bostadshusen kunna för övrigt utan olägenhet förläggas så, att det blir tillfälle för såväl personal som patienter att njuta av den storslagna och vackra utsikten över älven. I och med att huvudbyggnaderna för anstalten dragas mot öster, som medicinalstyrelsen synes finna lämpligast, öppnar sig även för dessa en ny utsikt, nämligen mot sydost och öster utefter älven och dess omgivningar. Den brist på utsikt mot söder för huvudkomplexets invånare, som styrelsen beklagar sig över, då byggnaderna flyttas 500 meter in på området, ersättes sålunda av en långt vidsträcktare och kanske än vackrare utsikt åt det angivna hållet.

Den utomordentligt rika tillgången på vacker växtkraftig skog å Vindelområdet tycks medicinalstyrelsen betrakta som en olägenhet samtidigt med att den sätter i fråga anordning för skogsodling å området på Backen. För oss står det klart, att just den rika skogstillgången gör det möjligt att anordna området så idealiskt som gärna kan tänkas. Även efter avverkning

av den skog, som vid brösthöjd mäter över 10 cm. i genomskärning och som skulle tillföra statsverket c:a 100,000 kronor i direkta inkomster, skulle en vacker skogspark inom området erhållas, vilket icke hindrade att åt de håll, man funne lämpligt, skogen kunde undanröjas för att förbättra utsikten. Det breda skogsbältet mot landsvägen, som utgör trafikled till Umeå för största delen av Degerfors socken, norra delen av Lycksele socken samt hela Sorsele och delar av Norsjö socken och sålunda, i motsats till vad som av medicinalstyrelsen anföres, är livligt trafikerad, kan därför, om detta befinnes önskvärt, delvis eller helt avlägsnas.

Järnvägens närhet betecknas av medicinalstyrelsen som ett störande moment. Detta yttrande är något svårt att förstå, då det sammanställes med styrelsens livliga åtrå efter att komma i närheten av en livligt trafikerad landsväg, och då man betänker, att järnvägen är jämförelsevis litet trafikerad. I varje fall är att märka, att kommunen ej bestämt någon gräns mot öster för området, som upptager en yta av betydligt mer än en kvkm. och att något hinder att placera byggnaderna på önskat avstånd från järnvägen sålunda ej föreligger. Om olägenheter skulle följa av att utnyttja området väster om järnvägen, är det ej nödvändigt att använda detta. Det östra området har nämligen förklarats fullt tillräckligt såsom område för hospitalet. Att kommunen förklarade sig villig tillhandahålla även det västra området, vilket omfattar en areal av nära en kvkm. hade sin grund i de upplysningar, som vid besök å platsen lämnades av medicinalstyrelsens ledamöter, nämligen att det numera ej ansågs nödvändigt, att bostadshusen förlades i omedelbar närhet av anstalten.

Vartdera området är alltså var för sig tillräckligt såsom förläggningssort för ett hospital av här ifrågavarande storlek. Statsmakterna äga alltså att välja antingen ettdera eller önskvärda och erforderliga delar av båda.

Räknar man endast med det östra området, föreligger ingen svårighet att skaffa sysselsättning åt patienterna, fastän förhållandena ej ge anledning att sysselsätta dem med skogsodling, vilket arbete, om arbetsstyrkan i synnerhet är stor, ej kan räcka synnerligen länge på ett så begränsat område, som ett hospital skulle komma att förfoga över vid Backen. Sedan skogsodlingen en gång verkstälts, är också arbetet slut för minst en mansålder framåt. Hela backslutningen i söder på Vindelområdet lämpar sig i stället utomordentligt väl för odling av trädgårdsalster. Här kan en stor del av patienterna sysselsättas. Avståndet dit från anstalten, vilket av medicinalstyrelsen angives till över 500 m., bör väl ej verka avskräckande, då det väl här är fysiskt friska och starka personer, som skola sysselsättas. Ej heller torde dessa patienter lida något men av att på vägen till och från arbetet ha att passera en väg med måttlig lutning, även om denna leder till ett arbetsfält, beläget 25 m. lägre än det övriga fältets yta. För övrigt äro även andra delar av östra området, c:a 12 har, på fältet ovanför backslutningen odlade och ännu mera kan uppodlas och nyttjas för trädgårdsskötsel.

Någon risk för att det här kulle bli svårare att bereda patienterna sysselsättning än vid Backen föreligger sålunda icke, utan är förhållandet i stället det rent motsatta. Beträffande platsens i dess helhet läge och beskaffenhet bör det sålunda för en och var stå klart, att Vindeln har obestridliga fördragen framför Backen.

I medicinalstyrelsens fruktan för en kraftanläggning i hospitalets närhet ligger en betydlig överdrift. Om staten övertager hela området, blir den själv ägare till ena stranden av de forsar, som här bildas, och tar den endast området öster om järnvägen, blir den likväl ägare av forsarnas nedre del och den mark, på vilken kraftstationen skulle stå. Staten har sålunda full frihet att förhindra en anläggning här. För övrigt finnas både större och betydligt mera lättåtkomliga forsar, lämpade för kraftanläggningar, högre upp, vilka först böra komma i fråga.

Vad därefter hospitalets förseende med vatten beträffar, har Degerfors kommun erbjudit sig att anlägga en ledning från den 10 km. från området belägna Yttersjön. Såsom framgår av departementschefens yttrande i vattenfrågan, har beräknats, att den årliga vattenkostnaden blir 6,900 kr. lägre vid Vindeln än vid Backen. Emellertid betecknas såsom en olägenhet, att vattnet vid Vindeln måste renas medelst filtrering för att ur hygienisk synpunkt bliva lämpligt såsom dryck och för hushållsändamål.

Gent emot detta tillåta vi oss framhålla, att erforderliga filtreringsanordningar av Degerfors kommun under alla förhållanden ansetts självfallet ingå i erbjudandet. Denna del av vattenfrågan kan följaktligen betraktas såsom fullt klarlagd och löst.

Rörande riskerna för rörbrott bör framhållas, att Umeå stads ledning ej är nämnvärt kortare än den vid Vindeln föreslagna, varför samma risker för avbrott måste förefinnas beträffande Backen. Å denna ledning saknas dessutom reservoarer, medan Degerfors kommun kommer att vid Vindeln anlägga en sådan, som kan hålla tillräckligt vattenförråd under den tid eventuella reparationer utföras.

Vidkommande kostnaderna för grundläggnings- och byggnadsarbeten skulle dessa enligt medicinalstyrelsens uppfattning bli större vid hospitalets förläggning till Vindeln, emedan järnvägstransporterna bli större än till Backen. Detta må vara sant, men denna fördyring kompenseras säkerligen till fullo av andra fördelar, som Vindelområdet erbjuder. Grunden är sålunda säkrare på detta, varigenom sådana dyrbara grundförstärkningar, som måste vidtagas på Backen, i Vindeln icke äro erforderliga. Men på samma gång är grunden långt mera lättarbetad i Vindeln, där det ej möter svårigheter att gräva sig fram genom sandlagren, än å Backen, där marken är avsevärt mera svårarbetad, vilket för en anläggning av det omfång, det här är fråga om, där en mängd ledningar av olika slag, såsom vatten-, avlopps- värme- och kanske elektriska ledningar komma att genomkorsa marken, måste ha stor betydelse. Planerings- och vägarbeten kunna på

grund av markens beskaffenhet å Vindelområdet säkerligen nedbringas till mindre än en tredjedel av det för detta ändamål vid Backen erforderliga beloppet. Härtill kommer värdet av den å området befintliga avverkningsbara skogen, för vilken försäljningssumman helt kommer staten till godo.

Fördyringen genom högre fraktkostnader utjämnas ytterligare därigenom att statens järnvägar berövas alla inkomster av transportererna, om hospitalet förlägges till Backen. Entreprenören, vilket även medicinalstyrelsen räknar med, komme då att taga alla byggnadsämnen sjöledes till Umeå och därifrån per lastbil till byggnadsplatsen.

För att riksdagen emellertid ej i denna del skall behöva hysa några betänkligheter erbjuder sig Degerfors kommun att kontant erlægga det belopp, med vilket fraktkostnaderna för byggnadsmateriel beräknas ökade genom hospitalets förläggande till Vindeln, under villkor, att kommunen i stället får avverka och uppbära ersättning för den skog å området, vars genomskärning å brösthöjd överstiger 20 cm. Enligt inhämtade uppgifter skulle för byggnaderna erfordras c:a 4 å 5 milj. tegel, 1,390 ton järn och 3,420 ton cement med en sammanlagd vikt av inemot 30,000 ton. Fraktpriiset per ton Umeå—Vindeln är 4,33 å järnväg, vilket pris vid transport för större företag, som beröra landsting eller på annat sätt ha offentlig karaktär, plägar nedsättas med 50 %. Fraktkostnaderna bleve då 2,175 kr. per ton eller sammanlagt för 30,000 ton 65,250 kr. För transport till Backen från Umeå med lastbil torde frakten ej kunna beräknas lägre än till 1,25 kr. per ton. Prisskillnaden på frakter bleve då c:a 27,750 kr., vilket belopp eller det större belopp, som kostnadsökningen ev. går upp till, erlægges av kommunen under det ovan angivna villkoret. Den inkomst, som utöver självkostnaderna tillföres järnvägen, kommer helt och hållet staten till godo och är säkerligen mer än tillräcklig för att täcka kostnaderna för sticksparret, vilket här måste bli synnerligen billigt, på samma gång det kommer hospitalet till nytta för all framtid.

Härtill må framhållas, att även efter den ifrågasatta avverkningen tillräckligt med reslig, vacker och växtkraftig skog finnes kvar för bibehållande av olika delar av området som park.

Även mursand har kommunen i skrivelse till Kungl. Maj:t förpliktat sig att gratis tillhandahålla i närheten av området och likaså singel och grus vid järnvägens grustag vid Aborrtjärn.

I medicinalstyrelsens kostnadsberäkningar för uppförande av hospitalsanläggningen vid Backen har upptagits en kostnadsbesparing för att grus och singel finnes å byggnadsplatsen där på icke mindre än 100,000 kr. Denna beräkning synes oss vara absolut orimlig.

Det bör nämligen bemärkas, att hela kostnaden för grunden till samtliga byggnader är upptagen till 244,245 kr. Då man får beräkna den färdigjutna betongen till 40 kr. per kbm., skulle i runt tal endast 6,000 kbm. betong erfordras till grunderna. Härtill åtgår vid blandning 1:4:6 i löst

mått c:a 8,400 kbm. grus och singel. Efter 50 % nedsättning i den vanliga fraktsatsen skulle kostnaden för frakt från grusgropen vid Aborrtjärn till avlastningsplatsen för på- och avlastning endast uppgå till kr. 3,28 per kbm. eller för hela massan till 42,580 kr. Härei ingår även harpning av grus och singel. Då man även å Backen måste räkna med kostnader för harpning samt åtminstone delvis för uttagning och någon transport, vilka i genomsnitt ej kunna sättas lägre än till kr. 1,25 per kbm., blir besparingen å grus och singel till grunderna endast 32,080 kr. Räknar man så hälften av nämnda material till golv, valv och trappor, blir hela det sparade beloppet 48,120 kr.

Enligt vårt förmenande kan en hospitalsanläggning å Vindelområdet under alla förhållanden uppföras för kostnader betydligt understigande de för en motsvarande anläggning å Backen beräknade.

Omfattningen av dessa besparingar kunna dock ej till siffran angivas, enär jämförelsematerial saknas. Särskilt bör emellertid framhållas, att kostnaderna för grävningar till grunder, ledningar av olika slag, underjordiska gångar m. m., vilka av medicinalstyrelsen beräknats till 269,675 kr. och av Kungl. Maj:t nedsatts med 100,000 kr. till 169,675 kr., torde vid hospitalets förläggning till Vindeln icke komma att uppgå till mer än högst hälften av sistnämnda belopp. Denna besparing kan göras dels på grund av markens beskaffenhet, dels därför att ledningarna i Vindeln bliva blott hälften så långa som i Backen, varjämte de icke behöva förläggas på så stort djup som ledningar å det sistnämnda området.

Någon risk för att hospitalets framtida drift bleve dyrare i Vindeln än i Backen kan ej rimligen föreligga. Endast den omständigheten, att Vindeln tillhör dyrortsgrupp C, medan Umeå tillhör grupp F, visar, att stora besparingar kunna göras med avseende å personalens avlöningsförhållanden. Att ej heller driftkostnaderna i övrigt torde bli högre än å en annan plats, bevisas därav, att centralsanatoriet i Hällnäs, där levnadskostnaderna äro iikartade med Vindelns, har så låga driftkostnader, att i hela riket endast en liknande anstalt har lägre. På grund av de nya vägförbindelser, som under sista året tillkommit, är det synnerligen lätt att från Degerfors samt från de kringliggande socknarna Burträsk, Lövånger och Nysätra erhålla lantmannaprodukter till förmånligaste pris. Mjolk, som från byarna kring Vindeln levereras till mejeriet till lågt pris, komme givetvis sedan att gå till hospitalet till lägre pris än mjölken komme att betinga på Backen, där priset bestämmes av den efterfrågan, som följer av närheten till Umeå stad med två regementen och ett stort lasarett inom sig och med stora industriplatser i omgivningen. För anskaffning av andra varor för anstalten torde i regel järnväg behöva anlitas, och då är avståndet från söder om Vännäs belägna orter lika långt till Umeå som till Vindeln. Till Vindeln gå emellertid alltid direkta tåg och vagnar, vilket ej torde vara fallet beträffande Umeå, som är närmast från Backen belägna station, vilka förhållanden

medföra dels, att sändningarna kunna försenas och dels, att transporterne bliva dyrare till Backen än till Vindeln.

Ännu en fördel, som Vindelområdet erbjuder, är det starka vattentrycket, vilket från reservoaren å Brånet kan hållas vid 4 à 5 kg. Härigenom blir det möjligt att vid eldfara använda sig av brandposter och slangar, medan å Backen, där nöjaktigt tryck ej kan åstadkommas, dylika anordningar sakna användning. Där torde man i stället bli hänvisad till användning av sprutor och annan dyrbar brandattiralj, som lämna ett sämre men mycket dyrare skydd.

Någon svårighet att från Vindeln vid försenade eller kasserade leveranser proviantera anstalten kan knappast anses föreligga. Då Vindeln är centrum för en stor landsbygd, finnas där en mängd välförsedda affärer av olika slag, som kunna leverera vad som erfordras. Dessutom är det ingen svårighet att medelst lastbil eller tåg anskaffa det felande.

Ser man på det geografiska läget, är det ovedersägligt, att Vindeln har högst betydande företräden framför Umeå. Hela norra länsdelen, den ojämförligt största delen av lappmarken och de övre delarna av Ångermanland ha vid anlitan av järnväg närmare till Vindeln än till Backen och de övriga delarna av lappmarken samt de delar av Ångermanland och södra Västerbotten, som ligga omkring stambanan, ha lika nära till Vindeln som till Umeå. Vid resa till Umeå måste dock tågombyte äga rum i Vännäs. Endast trakten omkring Umeå kan med hänsyn härtill sålunda vinna på hospitalets förläggning till Backen. Förhållandena bli ungefär likartade vid anlitan av biltrafiken.

Av det hittills anförda torde tydligt framgå, att Vindeln som förläggningssort för det blivande hospitalet i det hela besitter stora och obestriddliga fördelar framför Backen.

Slutligen återstår departementschefens anmärkning, att Vindeln ligger långt från stad och således är ogynnsammare beläget än Backen med hänsyn till lasarett, tandläkare och skolor samt ifråga om tillfällig anskaffning av varor, besök hos patienterna och läkarnas och personalens tillfällen till samvaro och tankeutbyten med de vid ett större lasarett anställda. Dessutom skulle tillgång till sakkunskap och resurser för snabbt avhjälpande av uppkommen skada, som äventyrar driften, endast finnas i Umeå.

Härtill må i första hand anmärkas, att riksdagen, som ej lär vara främmande för dessa synpunkter, ej funnit skäl tillmäta dem avgörande betydelse, då den på statsutskottets hemställan år 1928 begärde ny utredning och därvid satte i fråga att eventuellt förlägga hospitalet till Vännäs, där endast en läkare, ingen sjukstuga och ej högre skola än folkskola av samma typ som i Vindeln finnes.

Vidare må framhållas, att de fördelar, som följa av att ha ett lasarett i närheten av hospitalet, visserligen ej böra underskattas, men då Vindeln är försett med sjukstuga och läkare, och då efter nu verkställd utredning

landstinget inom kort torde komma att besluta om uppförande av ny, modern sjukstuga, torde det förekomma jämförelsevis få fall, då behandling vid lasarett är så brådskande, att icke patienterna hinna föras till Umeå, dit tåg gå två à tre gånger dagligen, och dit resan med bil kan göras på c:a en timme. Till belysning av dessa förhållanden må nämnas, att av Västerbottens läns 200,000 innevånare c:a $\frac{3}{4}$ ha längre väg till närmaste lasarett än avståndet från Vindeln till Umeå — av dessa tusenden långa sträckor att passera, innan de ens nå banad väg — samt att, det oaktat, den medicinska sakkunskapen bestämt avrätt från anläggandet av ett lasarett i lappmarken, då sjukstugorna voro fullt lämpade att i första hand även mottaga patienter med akuta åkommor. Avståndet till lasarett synes sålunda ej böra tillmätas alltför stor betydelse.

Bristen på tandläkare i Vindeln, som medicinalstyrelsen påtalar, blir säkerligen ej långvarig. Genom under senare delen av år 1928 tillkomna färdigbyggda vägar samt buss- och turbilslinjer har nämligen hela Degerfors socken med sina över 9,000 innevånare fått regelbundna och billiga förbindelser med Vindeln, som härigenom blivit ett centrum av långt större betydelse än förut med synnerligen lämpligt läge för en tandläkares praktik. Skulle hospitalet förläggas till Vindeln, är det i varje fall ställt utom allt tvivel, att en tandläkare skulle finna det förmånligt att slå sig ned i samhället.

I fråga om bristen på högre skolor är att nämna, att det redan framstått som ett önskemål att få till stånd en kommunal mellanskola i Vindeln, och då sådan helt naturligt komme att inrättas, därest hospitalet förlades till denna plats, skulle olägenheten av det långa avståndet till läroverk väsentligen bortfalla.

Rörande önskvärdheten av att anstalten har centralt läge för att underlätta anhörigas besök, hänvisas till vad förut anförts angående Vindelns läge, varav framgår, att detta är betydligt centralare än Backens.

Tillgång till sakkunskap och resurser för snabbt avhjälpande av uppkommen skada, som äventyrar driften, saknas ej i Vindeln. Där finns nämligen en större reparations- och mekanisk verkstad, som är utrustad med smedja, svarvar, svetsningsanordningar och annan modern utrustning. Även finnas att tillgå arbetare, dugliga att utföra rörarbeten av olika slag, samt elektriska montörer och snickare.

Då det framhålles såsom viktigt, att läkarna vid hospitalet bli i tillfälle att konferera med andra läkare, må här framhållas, att sådana möjligheter även föreligga i Vindeln, då vid sanatoriet i Hällnäs flera läkare och i Vindeln provinsialläkare, som tillika är kirurg, finnas anställda. För övrigt måste det ha sin stora betydelse även för dessa icke i stad boende läkares verksamhet, att de bli i tillfälle att samråda och utbyta tankar med de nya läkare, som skulle komma att få sin verksamhet vid hospitalet.

Då lämpligt umgänge för personalen ej saknas i Vindeln, vare sig man tar hänsyn till vederbörandes bildning eller sociala ställning, återstår således ej annat skäl emot hospitalets förläggande till denna plats, än att nöjesliv och tillfällen till förströelser, som dock ingalunda saknas i Vindeln, ej ha fullt samma omfattning som i Umeå. Men ett sådant skäl bör givetvis icke få bli bestämmande.

De skäl, som anförts till förmån för hospitalets förläggning till närheten av stad, böra sålunda ej tillmätas avgörande betydelse.

Utom de skäl, som ovan framförts till förmån för hospitalets förläggning till Vindeln, finnes ännu ett, som borde vara av utslagsgivande natur. Under de senare åren har en allmän klagan försports över jordbruksnäringens betryckta läge och över massflykten från landsbygden till städerna. Denna klagan har också i olika form nått statsmakterna. Nu är det ett faktum, att dessa företeelser i ej ringa mån höra samman med benägenheten att till städerna förlägga anstalter, verk och inrättningar. Härvid går staten ej sällan i spetsen. Den ifrågasatta ändringen av domsageindelningen i Västerbottens län har sålunda intet annat motiv för sig än att placera domaren och hans kansli i någon stad. Liknande förhållanden påträffas inom domänverket. En revirförvaltare, som har sitt revir i Norsjö eller Jörn, bor i Skellefteå och den, som har sitt revir inom Degerfors, bor i Umeå, till stort förfång för de många, som ha något med vederbörande att göra. Även regementsförläggningarna äro utslag av samma strävan.

Genom dessa anordningar berövas landsbygden en hel del skatteföremål, och i den mån det gäller anstalter och liknande inrättningar får endast den närmast kring staden liggande landsbygden nytta av dem i form av ökade avsättningsmöjligheter för sina produkter. (Beträffande det nu ifrågasatta hospitalet skulle dock även skatteföremålen komma att tillhöra landskommun.) Den landsbygd, som ligger närmast Umeå, har i följd av de nämnda förhållandena hittills varit synnerligen gynnad genom de goda avsättningsmöjligheter, den haft till Umeå stad, till centralasarettet, till regementena samt till de stora industrisamhällena i omgivningen.

Degerfors och närliggande kommuner äro däremot i saknad av dylika avsättningstillfällen med följd, att jordbruket ej nått den utveckling, som gynnsammare förhållanden skulle möjliggöra. En förläggning av det stora hospitalet till Vindeln skulle därför vara ägnad att i hög grad stimulera intresset för jordbruksnäringen i trakten och kan därför anses som en fråga av stor nationalekonomisk betydelse.

Av det anförda framgår sålunda:

att 1928 års riksdags farhågor rörande mark- och grundförhållandena å den föreslagna hospitalstomten på Backen icke i något avseende varit överdrivna, varför de skäl, som då anfördes mot en förläggning dit, alltjämt

kvarstå och göra det omöjligt att tillstyrka detta område som plats för hospitalet,

att ej heller någon plats efter Umeälvens dalgång mellan Backen och Vännäs befunnits användbar för ändamålet i fråga, men

att det av medicinalstyrelsen undersökta området vid Vindeln måste anses i synnerligen betydelsefulla avseenden äga företräden framför de övriga och sålunda bör vara den lämpligaste förläggningsplatsen.

På grund härav hemställes,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 220, i vad den avser förläggningen av det föreslagna hospitalet för Västerbottens län till Backen i Umeå socken, måtte *dels* besluta att detta hospital skall förläggas till det undersökta området vid Vindeln i Degerfors socken, *dels* till arbetenas påbörjande för budgetåret 1929—1930 anvisa ett belopp av 215,000 kronor.

Stockholm den 4 april 1929.

N. J. F. Almkvist.

A. J. Granström.
